

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Traditio - Krisis — Renovatio aus theologischer Sicht.
Festschrift Winfried Zeller, zum 65. Geburtstag. Herausgegeben von
Bernard Jaspert und Rudolf Mohr. N. G. Elwert Verlag
Marburg 1976, σσ. XV+676.

Ἐχω ἀνὰ χεῖρας τὸν ὀγκώδη τιμητικὸν τόμον, τὸν ὁποῖον εὐγνώμονες μαθηταί, φίλοι καὶ συνάδελφοι Καθηγηταὶ Πανεπιστημίων διαφόρων εἰδικοτήτων, κατ' ἐξοχὴν δὲ Θεολόγοι, ἀφίερωσαν εἰς τὸν διακεκριμένον καὶ γνωστὸν πέραν τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος τοῦ Καθηγητῆν τῆς Κ.Δ. καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Παν/μίου τοῦ Μαρβούργου Winfried Zeller, ἐπὶ τῇ 65ῃ ἐπετείῳ τῶν γενεθλίων αὐτοῦ. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ καθυστέρησις τῆς παρουσιάσεως τοῦ τιμητικοῦ τόμου δι' ἓνα διάσημον ἐπιστήμονα Θεολόγον τῆς Προτεσταντικῆς Θεολογίας, ὠφέλιετο εἰς τὸ πολυάσχολον τῶν πολλαπλῶν καθηκόντων μου. Εἰρήσθω ἐκ προοιμίου ὅτι 57 ἐπιστήμονες συνεργάτου τοῦ τόμου, ἐτίμησαν τὸν διακεκριμένον Θεολόγον δι' ἰδίων μελετῶν, ἕκαστος ἐκ τοῦ πεδίου τῶν ἐνδιαφερόντων αὐτοῦ. Μεταξὺ τούτων καὶ ἡμεῖς.

Ἄλλ' ἔλθωμεν ἐγγύτερον ἐπὶ τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος τῶν περιεχομένων τοῦ τόμου. Προηγοῦνται χαιρετιστήρια γράμματα τῶν ἐγγύτατα πρὸς τὸν τιμώμενον προσώπων. Προεξάρχει δὲ ἐν φωτοτυπία τὸ συγχαρητήριον γράμμα τοῦ γνωστοῦ Καθηγητοῦ Rudolf Bultmann ἀκολουθοῦν. Μετὰ τὰς 5 χαιρετιστηρίους καὶ συγχαρητηρίους ἐπιστολάς φιλικῶν προσώπων τοῦ τιμώμενου. Αἱ μελέται κατατάσσονται εἰς τέσσαρας κατηγορίας, ἦτοι:

I. Βιβλικὴ Θεολογία.

Antonius H. J. Gunneweg, Σωτηρία ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ. Πρὸς ἔρμηνειαν τοῦ μεταγενεστέρου κηρύγματος τοῦ Ἰερεμίου (σ. 1). Oda Hagemeyer OSB, «ὅστις σε ραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην» (Ματθ. 5,39). Παραδείγματα σημερινῆς ἔρμηνείας τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὀμιλίας.

II. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.

Bernard Jaspert, «Κρίσις», ὡς ἐκκλησιαστικο-ιστορικὴ κατηγορία (σ. 24). Leonard Swidler, Ἐλληνορωμαϊκὴ ἰσότης τῆς γυναικὸς καὶ ἀποδοχὴ ταύτης ὑπὸ τῆς Κ.Δ. (σ. 41). — Alfred Niebergal, Ἡ περὶ γάμου καὶ συζυγίας ἀντίληψις τοῦ Τερτυλλιανοῦ (σ. 56). — Antonio Linage Conde, Ἡ κρίσις τῆς «Regula Benedicti» (σ. 73). — William J. Gochee, Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων θεώρησις τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἀρχομένου Μεσαίωκος (σ. 81). — Derek Baker, Προστασία τῆς Ἐκκλησίας ἀρχομένου τοῦ 13^{ου} αἰ.: Walter Espec, Kirkham, Rievaulx (92). — Walter Ullmann, Ἡ «Μοναρχία» τοῦ Δάντου, ὡς διαφάσις πολιτικο-θρησκευτικῆς ἀνανεώσεως (101). — W. Hage, Χριστιανισμὸς καὶ μαγικὴ Ἐρησκεία τῶν Μογγόλων. Πρὸς κρίσιν τοῦ Νεστοριανισμοῦ ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ (114). — P. F. Barton, Διαφοροποιήσεις (ἐναλλαγαι) ὡς πρὸς τὸ θέμα: ἀγροτικοὶ πόλεμοι καὶ Μεταρρυθμίσις (125). — R. Mohr, Ἡ κρίσις τῆς κατανοήσεως τῆς ἀρμοδιότητος τῆς πνευματολογίας καὶ τοῦ εὐσεβισμοῦ (143). — G. P. van Andel, Ὁ Paul

Gerhard, εἰς μυστικὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ Μπαρόκ (172). — M. Schmidt, Pasquier Quesnels προσευχητάριον «Le Bonheur de la Mort chrétienne» (1686), ἰδιοτυπία καὶ ση-μασία αὐτοῦ (185). — E. Peschke, Spencers ἡ περὶ ἀναγεννήσεως διδασκαλία ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Franck περὶ προσηλυτισμοῦ (206.). — H. W. Surkau, «Μαρτυρία τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν θεῖαν μακαριότητα». Τὰ ἔσματα τοῦ Johann Adam Hasslocher aus Weilburg (225). — J. F. G. Goeters, Gottfried Arnolds ἀντίληψις περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῇ γενέσει τῆς (241). — R. Breymayer, Εὐλαβικὴ ρητορικὴ ὡς eloquentia novantica. Μὲ ἰδιαιτέραν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ Gottfried Polykarp Müllers (1684-1747). (258). — H. Weigelt, Ludwig Friedrich Gifftheit und die Schwenckfelder in Schlesien. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μυστικῆς πνευματολογίας τοῦ 17 αἰ. (273). — D. Meyer, Zinzendorfs νοσταλγία πρὸς τὴν «φυσικὴν ἀγιότητα». Ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν χάριν (284). — F. E. Stoeffler, Παράδοσις καὶ ἀνανέωσις ἐν τῇ ἐκκλησιολογίᾳ τοῦ John Wesley (298). — G. Müller, August und Wilhelm Vilmar. Συμβολὴ εἰς τὴν σχέσιν αὐτῶν (317). — E. Schering, Παράδοσις καὶ κρίσις τῆς ἀνθρωπίνης διακονίας (325). — E. Bayreuther, Παράδοσις καὶ ἀνανέωσις. Κριτικὴ τῆς κριτικῆς τῆς νεωτέρας ἐμφανίσεως (336). — A. Lindt, Τὸ ἰωβηλαῖον τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1817 καὶ τὸ τέλος τοῦ «Tauwetters» μεταξὺ Προτεσταντισμοῦ καὶ Καθολικισμοῦ ἀρχομένου τοῦ 18 αἰ. (347). — H. Obst, Αἱ χριστιανικαὶ ἰδιαιτέραι κοινότητες βορειοαμερικανικῆς προελεύσεως, αἱ ἀναμένουσαι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (Μορμνοὶ, Ἄντβενισταί, μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά) - συμπτώματα τῆς κρίσεως χριστιανικῆς ἐσχολογίας (356). — A. Borrás i Felíu SJ, La «dibreiā Religiosa» de Barcelona y la Renovación de la Piedad en España a Medios del Siglo XIX (1848/68) (370). — G. Wehr, Ὁρησκευτικὴ ἀνανέωσις παρὰ τῷ Friedtrich Rittelmeyer (384). — W. Kahle, Ἄνανέωσις καὶ μεταρρυθμίσις παρὰ τῷ ἀνατολικο-σλαβικῷ Προτεσταντισμῷ 1917-1929 (394). — Em. von Severus OSB, Παράδοσις καὶ πρόοδος ἐν τῇ σκέψει τοῦ μοναχοῦ Ildefons Herwegen (407). — Er. Dammann, Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ διὰ τοὺς Γερμανοὺς αἰχμαλώτους ἐν Norton (England) (415).

III. Συστηματικὴ Θεολογία.

Κων. Γ. Μόνη, «Παράδοσις» ἀπὸ ὀρθοδόξου ἀπόψεως. (425). Eg. Schrotten, Fides quaerens expressionem. Μία σκέψις περὶ εὐσεβείας (433). — Tibor Horvath SJ, Ἀποκάλυψις, πάλιν τύπων μορφώσεως (παιδείας), θερμοδυναμικοί. Μία θεμελιώδης θεολογικὴ ἀνάλυσις τῆς κρίσεως τῶν γεγονότων (445). — P. Gordan OSB, Κρίσις ταυτοσήμεων ἰδεῶν καὶ ἀδιάκοπος συνεχειῶν (454). — H. Wagner, Ἡ κρίσις ὡς πρόβλημα καθολικῆς τοποθετήσεως (463). — Otto Kaiser, Σκέψεις κατασκευαστικῆς κρίσεως (471). — W. Schmith-als, Χριστιανικὴ εὐθὺνὴ διὰ τὴν κρίσιν τῆς πλουραλιστικῆς μας κοινωνίας (479). — L. Duch OSB, Ἡ συμβολὴ τῆς ἐπιστήμης τῆς Ὁρησκείας εἰς τὴν ὑπερνίκησιν τῆς κρίσεως τῆς Ἀπολογητικῆς (489). — P. Knitter, Χριστιανισμὸς καὶ ὁ κόσμος τῶν Ὁρησκειῶν: Μία νέα ἐποχὴ συναντήσεως καὶ ἀναπτύξεως (501). — Otto Merk, Ἰουδαϊσμός καὶ Χριστιανισμός παρὰ Λέοντι Baeck (513).

IV. Πρακτικὴ Θεολογία.

Rainer Volp, Ἱστορία καὶ πρακτικὴ σύνθεσις καὶ ἐφαρμογὴ. Τὸ πρόβλημα τῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Πρακτικῇ Θεολογίᾳ (529). — Cottfried Adam, Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Συλλογισμοὶ διὰ μίαν Εὐαγγελικὴν Ἀνθρωπολογίαν (543). — Mary-John Mananza OSB, Κρίσις ὡς ἀναγκαῖα παρόρμησις διὰ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν (552). — Giovanna

della Croce OCD, «Παράδοσις» καὶ «Ἀνανέωσις» τῆς μὴ περιουλογοῦ τοῦ βίου σήμερον — μία κρίσις τοῦ μοναχικοῦ βίου (562). — Bonifatius Baroffio OSB, Παράδοσις καὶ ἀνανέωσις εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τοῦ παρόντος (573). — Karl Dienst, Ὁρησκείας καὶ προσομοιωσάσας διδασκαλίαν τῶν νέων προσελεύσεώς των εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (τὴν Προτεσταντικὴν): Ταυτότης καὶ διαφορὰ (586).

V. Τέχνη καὶ Μουσικὴ.

Paulus Hinz, «Παράδοσις» καὶ «Ἀνανέωσις» ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν εἰκόνων τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Σταυρώσεως μέχρι τέλους τοῦ Μεσαίωνα (599). — Roland H. Bainton, Εὐσέβεια καὶ Τέχνη (609). — Heiner Weingärtner, Ὁρησκευτικαὶ τάσεις ἐν τῷ Συμβολισμῷ (613). — Walter Blankenburg, Ἐποχαὶ κρίσεων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔσματος ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Ἐκκλησίᾳ (622) — Eugène Manning OCR, Ἡ ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βελγίῳ μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον (638). — Bernd Jaspert, Βιβλιογραφία τοῦ τιμωμένου Winfried Zeller 1937-1975 (643). — Βραχυγραφία (54), Πίναξ συγγραφέων (658), Ἀλφαβητικὸς Πίναξ ὀνομάτων καὶ λέξεων (660-676).

Ὅτως πῶς κατακλείεται ὁ πολύτιμος ἀφιερωτικὸς τόμος, πολλαπλῶς ὠφέλιμος διὰ πάντα ἐπιστήμονα. Ἐπιστέφω τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου μὲ τὴν διάπυρον εὐχὴν συνεχίσεως τῆς ἐπιστημονικῆς συγγραφικῆς δράσεως τοῦ διακεκριμένου συναδέλφου εἰς ἔτη ὅσον πλείονα.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Μιχ. Κ. Μακράκη, Θάνατος καὶ ἀνάστασις εἰς τὸν Λ. Τολστόη (ἢ Ἡ αἴσθησις τοῦ θανάτου καὶ ὁ πόνος τῆς λυτρώσεως εἰς τὸν Λ. Τολστόη ἐν ἰδιαιτέρα ἀναφορᾷ πρὸς τὸ ἔργον αὐτοῦ (Ἄ ν ἄ σ τ α σ ι ς), διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ, Ἀθήναι 1978, σχῆμα 8ον (17X24) σελ. 416.

Τὴν 9ην Σεπτεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους συνεπληρώθησαν ἀκριβῶς ἑκατὸν πενήτηκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ μέγας ρώσος συγγραφεὺς Λέων Τολστόη ἀντίκρουσε διὰ πρώτην φοράν τὸ φῶς εἰς τὸ «ξέφωτο» τῆς Γιάσναγια Πολιάνα. Πλησίον τῆς οἰκίας, ὅπου ἐγεννήθη, εὑρίσκεται καὶ ὁ τάφος τοῦ ὑπὸ τὰς φιλύρας τοῦ δάσους τοῦ Ζακάζ. Εἰς τὸ δάσος αὐτὸ εἶχε θάψει ὁ ἀδελφός του Νικολαί τὸ «πράσινο ραβδί» μὲ τὸ μουσικὸν τῆς εὐτυχίας. «Ὅταν οἱ ἄνθρωποι τὸ ἀνακαλύψουν — εἶπε τότε εἰς τοὺς ἀδελφούς του — ἡ ἀγάπη θὰ ἐπικρατήσῃ μετὰ τῶν καὶ θὰ ζήσουν εὐτυχεῖς. Διότι θὰ ἔχουν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ δεινά, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον». Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος ποὺ ἐζήτησεν ὁ Τολστόη νὰ ἐνταφιασθῇ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐτάφη καὶ τὸ «πράσινο ραβδί»: τὸ μουσικὸν τῆς εὐτυχίας. Ἄρ' ἔτι ὅμως ἠδυνήθη ποτὲ ὁ ἴδιος, καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ζωὴν του, νὰ εὕρῃ τὴν εὐτυχίαν;..

Ἐπ' ὅσον ὑπάρχει ὁ θάνατος. Εὐτυχία ἐπομένως δι' αὐτὸν σημαίνει ἀπαλλαγὴ, λ ὕ τ ρ ω σ ι ς ἀ π ὸ τ ὸ ν θ ἄ ν α τ ο ν. Καὶ εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀντίληψις του αὐτῆ περὶ εὐτυχίας, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ καὶ τὸ θέμα τῆς ὡς ἄνω διδακτορικῆς διατριβῆς.

Αἱ δύο βασικαὶ ἰδέαι αὐτῆς («θάνατος»: καὶ «λύτρωσις») ἀντιστοιχοῦν πρὸς ὅ,τι ὁ Rudolf Otto ὀνομάζει «mysterium tremendum» καὶ «mysterium fascinosum». Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ συνιστοῦν τοὺς δύο πόλους τοῦ ὀρησκευτικοῦ βιώματος. Ὁ εἰς πόλος εἶναι ἡ ἄ π ω σ ι ς, τὴν ὅποian αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος ἐξ αἰτίας τῆς ἀποστάσεως μετὰ τῆς ἀμαρτωλοῦ καὶ θνητῆς υπάρξεώς του καὶ τοῦ παναγίου καὶ αἰωνίου Θεοῦ. Ὁ ἕτερος πόλος εἶναι ἡ ἔ λ ξ ι ς, τὴν ὅποian αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος ἐξ αἰτίας τῆς «γοητείας» τοῦ παναγά-

θου Θεοῦ, τοῦ μόνου ἱκανοῦ νὰ λυτρώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον. Συμφώ-
 νως λοιπὸν πρὸς τοὺς δύο αὐτοὺς πόλους ἐξετάζει ὁ σ. ἀφ' ἑνὸς τὸν τρόπον καὶ τὴν ἀπόγνω-
 σιν, τὴν ὅποιαν προεκάλεσεν εἰς τὸν Τολστόη ἡ βαθεῖα ἀίσθησις τοῦ θανάτου καὶ ἀφ' ἑτέρου
 τὸν πόθον αὐτοῦ πρὸς λύτρωσιν ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς ἀμφοτέρας τὰς μορφάς του: τὴν φυσι-
 κὴν καὶ τὴν πνευματικὴν.

Μὲ ὅλον ὅτι αἱ δύο βασικαὶ ἰδέαι τῆς διατριβῆς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσουν τὰ κύρια
 μέρη αὐτῆς, ἐν τούτοις ἀποφεύγεται ἡ διμερῆς διαίρεσις διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ θα-
 νάτου, τὸ ἀντικείμενον δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐπιδιώκεται ἡ λύτρωσις, περιορίζεται μόνον
 εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον (περὶ φυσικοῦ καὶ πνευματικοῦ θανάτου) καὶ εἰς τὸ τελευταῖον
 (ἕνατον) κεφάλαιον (περὶ αἰωνίου θανάτου). Τὰ ὑπόλοιπα ἑπτὰ κεφάλαια ἀναφέρονται εἰς
 τὴν ἰδέαν τῆς λυτρώσεως, ἡ ὅποια ὡς τὸ κυριώτερον γνῶρισμα τῆς θρησκευτικότητος,
 ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριον μέρος τῆς ὅλης διατριβῆς. Οὕτω τὰ κεφάλαια τὰ ἔχοντα σχέσιν πρὸς
 τὴν λύτρωσιν κυρίως, εἶναι τὸ δεύτερον περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, τὸ τρίτον περὶ
 τῆς πνευματικῆς ἀναστάσεως τοῦ Νεχλιούντοφ (τοῦ κυρίου ἤρωος τῆς Ἄ ν α σ τ α σ ε ω ς
 τοῦ Τολστόη), τὸ τέταρτον περὶ ἀξιολογήσεως τῆς ἀναστάσεως αὐτῆς καὶ τὸ πέμπτον περὶ
 τῆς πνευματικῆς ἀναστάσεως τοῦ ἰδίου τοῦ Τολστόη. Τὰ ἐπόμενα τρία κεφάλαια ἀναφέ-
 ρονται ἰδιαιτέρως εἰς τὰ μέσα λυτρώσεως, ἦτοι τὸ ἕκτον περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Τολστόη χρησι-
 μοποιηθέντων μέσων, τὸ ἕβδομον περὶ τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας προσφερομένων μέσων (τῶν
 ἱερῶν μυστηρίων) καὶ τὸ ὄγδοον περὶ τῶν αἰτίων τῆς ὑπὸ τοῦ Τολστόη μὴ ἀποδοχῆς τῶν
 μέσων τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν ἔμφασιν ἐν γένει ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς λυτρώσεως δεικνύει καὶ ὁ
 ὑπότιτλος τῆς διατριβῆς, ἦτοι ἡ ἰδιαιτέρα ἀναφορὰ αὐτῆς εἰς τὸ ἔργον τοῦ Τολστόη Ἄ ν ἁ-
 σ τ α σ ι ς, ἀνεξαρτήτως ἂν εἰς τὸν κύριον τίτλον ἐμπεριέχονται ἰσομερῶς τόσο ἡ ἰδέα
 τοῦ θανάτου, ὅσον καὶ ἡ ἰδέα τῆς λυτρώσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν τίτλον, ὁ σ. ἐξηγεῖ διατὶ χρησιμοποιοεῖ τὴν διατύ-
 πωσιν «εἰς τὸν Τολστόη» καὶ ὄχι «κατὰ τὸν Τολστόη». Ἡ προτίμησις τῆς προθέσεως εἰς
 ὀφείλεται βεβαίως εἰς τὴν ἀναφορὰν τοῦ ὅλου θέματος εἰς τὴν θρησκείαν, ἡ ὅποια εἶναι
 βίωμα καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸ βίωμα τοῦτο δρᾶσις, δυναμένη νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς διαφόρους
 περιοχὰς τῆς ζωῆς, καὶ ὡς τοιαύτη ἐπομένως «δὲν εἶναι θεωρία, ἀλλὰ ζωή». Ὅφειλεται
 ὅμως καὶ εἰς τὴν ἀναφορὰν τοῦ ἐν λόγῳ θέματος εἰς ἕνα συγγραφεῖα, ὡς ὁ Τολστόη, εἰς τὴν
 περίπτωσιν τοῦ ὁποῦοι εἰδικῶς, ὡς παραδέχονται ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ μελητηγαὶ αὐτοῦ,
 ζωὴ καὶ ἔργον εἶναι στενῶς συνδεδεμένα.

Ἐκ τῆς «αὐτοβιογραφικῆς» οὗτος χαρακτήρ τοῦ ἔργου τοῦ Τολστόη δὲν ἐπιβάλλει μόνον
 τὴν σύνδεσιν τοῦ θέματος πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ ὑπὸ διαπραγματεύσειν συγγραφεῖως, ἀλλ' ἔρ-
 χεται νὰ δικαιολογήσῃ ἐπίσης τὴν ἀφηγηματικὴν μορφήν τῆς ἐργασίας. Ἐπὶ τὴν ἔννοιαν
 «ἀφηγηματικὴν μορφήν», ἔννοεῖ βασικῶς τὴν ὅλην δομήν, ἢ μᾶλλον τὴν δραματικὴν πλο-
 κήν, ἡ ὅποια καὶ ἀποτελεῖ τὸ πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποῦοι ἀναπτύσσονται αἱ διάφοροι ἰδέαι.
 Πρόκειται δηλαδὴ περὶ μιᾶς μορφῆς ὑποβηθούσης εἰς τὴν ἀποσαφήνισιν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν
 διὰ βιογραφικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ θέμα. Ἡ δὲ ἐκθεσις
 τῶν ἰδεῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρονται τὰ στοιχεῖα αὐτά, γίνεται κατὰ τρόπον, ὅσον τὸ δυ-
 νατὸν ἀντικειμενικόν, ἐπαφιεμένου συνήθως εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ συναγάγῃ μόνος τὰ
 ἀπαραίτητα συμπεράσματα. Αὐτὸς δὲ εἶναι καὶ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῦοι ἡ ὅλη ἐργασία
 ἐμφανίζεται περισσότερον ἀναλυτικῆ-περιγραφικῆ καὶ ὀλιγώτερον συνθετικῆ-φιλοσοφικῆ,
 δεδομένου μάλιστα ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Τολστόη ὑπῆρξε μέτριος φιλόσοφος, μὴ παρέχων ὡς ἐκ
 τούτου τὴν δυνατότητα διὰ μεγαλυτέραν φιλοσοφικὴν ἐμβάθυνσιν.

Σχετικῶς πρὸς τὸ τελευταῖον, δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἀξιολόγησις
 τοῦ Τολστόη ὡς φιλοσόφου περιορίζει κατ' ἀνάγκην καὶ τὰς ἀπαιτήσεις μιᾶς διατριβῆς περὶ
 αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὅταν αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν Φιλοσοφίαν τῆς Θρησκείας. Ἐπειδὴ

ἀκριβῶς ὁ Τολστόη δὲν προσφέρεται ἐπαρκῶς ἀπὸ φιλοσοφικῆς πλευρᾶς, ὅσο ἡναγκάσθη νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἰδέας του ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἰδέας ἄλλων σημαντικωτέρων φιλοσόφων, ὡς λ.χ. πρὸς τὰς τοῦ Kierkegaard καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς τὰς ἰδέας αὐτοῦ περὶ ἀγωνίας, ἀπογνώσεως, θανάτου, ἀθανασίας, νεκρώσεως κ.ἄ. Καὶ ἐπειδὴ πάλιν τοῦτο θεωρήθη ὑπὸ τοῦ σ. ἀνεπαρκές, ἡναγκάσθη οὗτος νὰ προβῇ εἰς τὴν σύγκρισιν τοῦ Τολστόη, ὡς πρὸς ἄλλους ἐπίσης πλὴν τοῦ Kierkegaard φιλοσόφους. Ἀναφέρονται ἐνταῦθα αἱ ἐξῆς συσχετίσεις: Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Δεισμοῦ ἐπὶ τοῦ Τολστόη μέσῳ τοῦ J.—J. Rousseau, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν φύσιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται, κατ' αὐτόν, πᾶν ὅ,τι εἶναι τέλειον. Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀπαισιοδοξίας τοῦ Schopenhauer ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερισχύσεως τοῦ θανάτου ἐπὶ τῆς ζωῆς. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Schopenhauer πάλιν, ὡς καὶ τοῦ Spinoza, εἰς τὰς πανθειστικὰς ἰδέας τοῦ Τολστόη περὶ ἀθανασίας. Ἡ σύγκρισις αὐτοῦ εἰς τὸ θέμα τοῦ θανάτου πρὸς τὸν Nietzsche, Heidegger καὶ ἄλλους φιλοσόφους τοῦ μηδενιστικοῦ ὑπαρξισμοῦ. Ἡ ἐξέτασις τῆς ἐν αὐτῷ ἀντιθέσεως ζωῆς καὶ θανάτου ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς σχετικῆς θεωρίας τοῦ Freud. Ἡ προσέγγισις τοῦ ἀτομισμοῦ τοῦ Τολστόη ἀπὸ τῆς Ψυχαναλυτικῆς καὶ κοινωνιο-ψυχολογικῆς πλευρᾶς τοῦ Freud καὶ τοῦ Erich Fromm, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς φιλοσοφικῆς πλευρᾶς τοῦ Schopenhauer. Ἡ ὑπὸ τοῦ Λένιν κριτικὴ τῶν οὐτοπιστικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Τολστόη. Εἰς τὰς ἀνωτέρω συσχετίσεις πρέπει νὰ συμπεριληφθοῦν, καὶ αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Ντοστογιέφσκυ, κυρίως ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου ἐπίσης καὶ ὅσα ἀκόμη ἀναφέρονται εἰς τὴν διασύνδεσιν τοῦ Τολστόη πρὸς ἄλλους ῥώσους φιλοσόφους ἢ καὶ θεολόγους τῆς ἐποχῆς του (Χομιάκοφ, Σολοβιόφ, Φιόντοροφ κ.ἄ.).

Ἡ ἐνίσχυσις τοῦ φιλοσοφικοῦ περιεχομένου τῆς διατριβῆς διὰ τῆς συσχετίσεως τοῦ Τολστόη πρὸς διαφόρους φιλοσόφους ἔρχεται νὰ δικαιολογήσῃ ἀκόμη περισσότερο τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἀφηγηματικῆς καὶ λογοτεχνικῆς ἐν γένει μορφῆς, τὴν ὅποιαν ὁ σ. ἐπεδίωξεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Διότι, ἐκτός τοῦ ὅτι ἡ μορφή αὕτη προσδίδει εἰς τὴν διατριβὴν μεγαλύτεραν σαφήνειαν, ἀπαλύνει συγχρόνως καὶ τὴν ἐντύπωσιν τῆς φιλοσοφικῆς βαρύντητος, χωρὶς βεβαίως καὶ νὰ μειώνῃ τὸν ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα αὐτῆς. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐπιστημονικὴ ὑφή ἐμφαίνεται ἐκ τῆς μεθοδολογίας, τῆς ἐπεξεργασίας τῶν πηγῶν, τῆς παραθέσεως πληθώρας ὑποσημειώσεων καὶ παραπομπῶν, τῆς ἐκτενοῦς βιβλιογραφίας καὶ τῆς συστηματικῆς ἐν γένει ἀναπτύξεως τοῦ ὅλου θέματος.

Τὸ πρόβλημα ἐπομένως δὲν ἔγκειται εἰς τὴν λογοτεχνικὴν μορφήν, εἰς τὸν συνδυασμὸν δηλαδὴ αὐτῆς τῆς μορφῆς πρὸς τὸν ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα. Τὸ πρόβλημα δημιουργεῖται ἐκ τῆς δυσκολίας νὰ ἐξευρεθῇ ἡ κατάλληλος γλῶσσα διὰ μίαν τοιαύτην μορφήν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἰδιάζουσαν γλωσσικὴν μορφήν τῆς διατριβῆς λόγῳ τῆς δυσκολίας τοῦ συνδυασμοῦ ἐπιστημονικῆς καὶ λογοτεχνικῆς καθαρευούσης.

Μία ἄλλη δυσκολία εἶναι ἐπίσης ὁ ὄγκος τοῦ βιβλιογραφικοῦ ὕλικου, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὁ σ. κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ θέματος. Διότι δὲν εἶναι μόνον ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἔργων τοῦ Τολστόη (90 τόμοι τῶν ὑπερπεντακοσίων σελίδων κατὰ μέσον ὄρον εἰς 450 καὶ πλέον τίτλους), ἀλλὰ καὶ ὁ κατὰ πολὺ μεγαλύτερος ἀκόμη ἀριθμὸς τῶν περὶ αὐτοῦ συγγραφεύων (σήμερον ἀνέρχεται εἰς 15.000 περίπου). Εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ ὅσα ἐδημοσιεύθησαν προσφάτως ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 150ετηρίδος τῆς γεννήσεως τοῦ Τολστόη. Διὰ τοῦτο καὶ ἐθεώρησε σκόπιμον ὁ σ., παρὰ τὴν μεγάλην ἔκτασιν τῆς βιβλιογραφίας (τέσσαρα τ.φ. με στοιχεῖα τῶν 8), νὰ ἀνοίξῃ εἰδικὸν ἐκ δώδεκα σελίδων (σελ. 376-387) τμήμα, διὰ νὰ συμπεριλάβῃ τὰ ἐμφανισθέντα κατὰ τὸ 1978 εἰς τὸν περιοδικὸν καὶ ἡμερήσιον τύπον διάφορα ἄρθρα.

Εἰς αὐτὴν τὴν πληθώραν τῶν ἄρθρων καὶ τῶν μελετῶν γενικώτερον ἢ ἐν λόγῳ διατριβῆ διακρίνεται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς τόσον εἰς τὸ κύριον θέμα ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐπιμέρους θέματα (κεφάλαια).

ἴσως ὁμως ἡ μεγαλύτερα πρωτοτυπία αὐτῆς νὰ εὑρίσκειται εἰς τὸ βασικὸν ἐρώτημα, ἢ μᾶλλον εἰς τὸν κύριον στόχον τῆς, εἰς τὴν προσπάθειαν δηλαδὴ τοῦ σ. νὰ ἐξηγήσῃ διατὶ ὁ Ἰουλιανὸς, παρὰ τὰ τόσα ἀγαθὰ (ὕψιστον, πλοῦτη, δόξαν) καὶ τὴν μεγάλην του ἐν γένει εὐτυχίαν, δὲν ἠδυνήθη τελικῶς νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν βαθύτερον πόθον αὐτοῦ πρὸς λύτρωσιν. Διότι τοῦτο ἀκριβῶς ἀποδεικνύει ἡ φυγὴ ἐκ τῆς οἰκίας του κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ τελευταῖα του λόγια περὶ ἀληθείας, τὴν ὅποιαν δὲν ἔπαυσε νὰ ἀναζητῆ μέχρι τελευταίας του πνοῆς.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Κωνσταντίνου Α. Μανᾶφη, Αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βιβλιοθήκαι Αὐτοκρατορικαὶ καὶ Πατριαρχικαὶ καὶ περὶ τῶν ἐν Αὐταῖς Χειρογράφων μέχρι τῆς Ἀλώσεως (1453), Μελέτη Φιλολογική, Ἀθήναι: Τυπογραφεῖον Ἀδελφῶν Ρόδη, 1972, σελίδες 169 (ἁ' Ἀθηνᾶ) Σύγγραμμα Περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας, Σειρὰ Διατριβῶν καὶ Μελετημάτων 14).

Εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχήν, εἰς τὸν πρόλογον (σ. 7), αἰτιολογεῖται ἡ ἴδρυσις τῶν βιβλιοθηκῶν εἰς τὴν ΚΠπολιν.

«Ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ γράμματα τῶν βασιλέων καὶ τῶν πατριαρχῶν καὶ ἡ πνευματικὴ ζήτησις τῶν ἐν ταῖς μεγάλαις μοναῖς ἀσκουμένων, ἀλλὰ καὶ ἡ παρουσία λογίων ἀνδρῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας συνετέλεσαν εἰς τὴν συγκέντρωσιν βιβλίων καὶ εἰς τὴν συγκρότησιν βιβλιοθηκῶν σπουδαίων ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς αὐτοκρατορίας ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐπαρχιακοῖς κέντροις» (σ. 7).

Εἰς τὰς δύο πρώτας παραγράφους τῆς εἰσαγωγῆς (σ. 15-19) δίδονται αἱ κατὰ τὸν συγγραφέα ὑποδιαιρέσεις τῶν βιβλιοθηκῶν τούτων.

«Αἱ Βυζαντιναὶ βιβλιοθήκαι δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς τέσσαρας κατηγορίας». Τὰς αὐτοκρατορικὰς, τὴν πατριαρχικὴν, τὰς μοναστηριακάς καὶ τὰς ἰδιωτικάς.

Ἰπὸ τὸν ὄρον αὐτοκρατορικαὶ βιβλιοθήκαι νοοῦμεν τὰς ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων ἱδρυθείσας βιβλιοθήκας, δημοσίας καὶ πανεπιστημιακάς, ὡς καὶ τὴν βιβλιοθήκην τῶν ἀνακτόρων. Εἰς τὴν κυρίως πατριαρχικὴν περιλαμβάνονται ὡσαύτως καὶ αἱ βιβλιοθήκαι τῶν πατριαρχικῶν σχολῶν ὡς καὶ αἱ βιβλιοθήκαι τῶν ναῶν» (σ. 15).

Ἰπὸ τὸ φῶς τῆς ὑποδιαιρέσεως ταύτης, ἀλλὰ καὶ τοῦ τεθέντος τίτλου, τὸ βιβλίον περιλαμβάνει δύο κύρια μέρη: Α'. Αὐτοκρατορικαὶ Βιβλιοθήκαι, σ. 21-61, καὶ Β'. Πατριαρχικὴ Βιβλιοθήκη, σ. 62-158, μετὰ τὰ ἀνάλογα ἐξ κεφάλαια. Ἐκτὸς τῶν προαναφερθέντων Προλόγου (σ. 7) καὶ τῆς Εἰσαγωγῆς (σ. 15-19) ὑπάρχουν ὡσαύτως αἱ Βραχυγραφαί (σ. 8-14) τῶν βιβλίων, χωρὶς νὰ ὑφίσταται ὁ ἀνάλογος κατάλογος καὶ διὰ τὰς λοιπὰς εἰς τὸ βιβλίον βραχυγραφίας, καὶ ὁ Πίναξ Ὀνομάτων καὶ Πραγμάτων (σ. 159-168).

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν (σ. 15-19) γίνεται ὀρθῶς ὁ λόγος διὰ τὰς προδρομοὺς εἰς τὴν Ἀνατολὴν βιβλιοθήκας, τῆς βιβλιοθήκης ΚΠπόλεως, τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Καισαρείας. Εἰς τὰς ἀναφερομένας βασικάς βιβλιογραφικάς παραπομπὰς διὰ τὰς βιβλιοθήκας ταύτας ἴσως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προστεθοῦν αἱ ἱστορικαὶ διὰ τὰ τρία ἀρχαῖα πατριαρχεῖα μονογραφίαι τοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου καὶ αἱ περὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας μελέται τοῦ Θ. Δ. Μοσχονᾶ.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐπὶ τοῦ προλόγου καὶ τῆς εἰσαγωγῆς θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ προβῶμεν εἰς ὀρισμένας γενικάς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐργασίας. Ὁ συγγραφεὺς ἐπιλέγει ἐν θέμα, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ σύνολόν του δὲν ἐμελετήθη ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης. Ἐργάζεται κατὰ ἓνα ἐπιστημονικὸν τρόπον. Προσπαθεῖ ὅπως ἀνεύρη ὅλον τὸ εἰς τὴν διάθεσίν του ὕλικόν ἐκ τῶν πηγῶν. Ἐπιπλέον προστρέχει εἰς τὰς γενικάς καὶ εἰδικὰς ἐπὶ τοῦ θέμα-

τος ἐργασίας. Ἡ πλοῦσια καὶ κατατοπιστικὴ βιβλιογραφία ἀνευρίσκεται εἰς τὸν πίνακα βραχυγραφῶν, ἐντὸς τοῦ κειμένου καὶ εἰς τὰς ὑποσημειώσεις. Εἰς διαφόρους συγγραφεὰς γίνεται λόγος καὶ τῆς εἰς αὐτὰς παρατιθεμένης βιβλιογραφίας διὰ περαιτέρω ἔρευναν καὶ μελέτην (σ. 112 καὶ ἀλλαχοῦ). Ὁ συγγραφεὺς τόσο τὰς πηγὰς ὅσον καὶ τὰ βοηθήματα τὰ χρησιμοποιεῖ μετὰ προσοχῆς. Ἀκολουθεῖ κυρίως τὴν ἱστορικὴν-φιλολογικὴν μέθοδον εἰς κάθε κεφάλαιον. Πλέκει τὸν λόγον γύρω ἀπὸ τὰ κύρια σημεῖα μιᾶς ἐκάστης βιβλιοθήκης. Ἀναφέρεται εἰς τὴν ὀνομασίαν, τὴν γένεσιν, τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὸ τέλος, τὸν τόπον, τὸν διευθυντήν, τὸ περιεχόμενον καὶ τὰ συναφῆ πρὸς αὐτὸ μιᾶς ἐκάστης βιβλιοθήκης. Ὁ ἀναγνώστης ἀνευρίσκει ταῦτα εὐκόλως εἰς τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου. Θὰ ἤνυχοτο ὅμως νὰ ὑπῆρχον, ἐὰν ἦτο δυνατόν, εἰς τὸ τέλος διαγράμματα, εἰς τὰ ὅποια ὀπτικῶς θὰ ἀνευρίσκε τὰ στοιχεῖα ταῦτα συντόμως ἐν σχεδίῳ καὶ ἀνευ λεπτομερειῶν. Ὁ συγγραφεὺς ἐπίσης δὲν παραλείπει νὰ ἀσχολῆται καὶ μὲ τὰ πρόσωπα, γεγονότα καὶ θεσμοὺς, ἀμέσως συνδεόμενα πρὸς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν ἀντικείμενον, ὅπως εἶναι οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, τὸ πατριαρχεῖον ΚΠόλεως, τὰ καλλιγραφικὰ ἐργαστήρια, οἱ ναοί, αἱ μοναί, ἡ πατριαρχικὴ ἀκαδημία, κτλ.

Δι' ἐν θέμα, ἐφ' οὗ δὲν ὑπάρχει ὕλικὸν ἄφθονον, οὔτε καὶ τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ σημεῖα διαλευκαίνονται εὐκόλα, ὁ συγγραφεὺς ἀναγκάζεται συχνὰ νὰ ἀναφέρηται εἰς τὰς πιθανότητας καὶ τὰς ὑποθέσεις (σ. 23, 27, 37, 41, 49, 50, 51, 54, 55, 103, 129), νὰ παραθέτῃ ἐνίοτε ἐρωτήματα μὲ τὰς ἀναλόγους ἀπαντήσεις (σ. 98, 117, 120-1, 133, 149, 156) καὶ τὰς γνώμας τῶν ἄλλων, πολλαχοῦ τοῦ βιβλίου. Ταῦτας κρίνει μετὰ προσοχῆς καὶ συγκρίνει πρὸς ἀλλήλας. Δέχεται ταύτας ἢ τὰς ἀπορρίπτει. Διορθώνει τὰ ἐσφαλμένα. Διαπιστώνει τὰ προβλήματα. Ἀνευρίσκει τὰς πληροφορίας. Δίδει ἐρμηνείας. Παραθέτει τὰς γνώμας αὐτοῦ. Προβαίνει εἰς συμπεράσματα (σ. 22, 47, 76, 82, 99, 119-120, 126, 139).

Τὸ βιβλίον παρέχει πολλὰς πληροφορίας καὶ διὰ τὰς σχέσεις τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ, ἰδίως εἰς τὸ οἰκουμένικον πατριαρχεῖον, πρὸς τὰς βιβλιοθήκας (σ. 16, 17, 18, 35-6, 41, 42, 59, 63-7, 73-84, 91, 92 ἐξ., 110, 113-4, 119, 123, 131, 2, 139, 141-2).

Μέρος Α' (σ. 21-61).

Κεφάλαιον 1. Πανεπιστημιακὴ Δημοσιὰ Βιβλιοθήκη, σ. 21-40. Ἐκτὸς ἄλλων, ἀνευρίσκει κανεὶς ἐδῶ πληροφορίας περὶ τῆς πρώτης ἰδρύσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης (σ. 22), περὶ τοῦ περιεχομένου ταύτης (σ. 23, 27), περὶ τοῦ τύπου αὐτῆς (σ. 24, 30, 31, 32), περὶ τῶν δύο ὡς ἄνω βιβλιοθηκῶν (σ. 32-7) καὶ περὶ τοῦ βιβλιοφύλακος (σ. 38-9).

Κεφάλαιον 2. Ἀνακτορικὴ Βιβλιοθήκη (σ. 41-61). Τὰ περὶ τῆς ὀνομασίας (σ. 42, 56, 57), τοῦ περιεχομένου (σ. 41, -8, 53) καὶ τοῦ τύπου ταύτης (σ. 48, 56).

Μέρος Β' (σ. 62-158).

Κεφάλαιον 1. Περίοδος Προπαρασκευῆς (324-610), σ. 62-9.

Κεφάλαιον 2. Περίοδος Ἀκμῆς (610-1204), σ. 70-129.

Κεφάλαιον 3. Περίοδος Ἀναστατώσεων-Παρακμῆ (1204-1453), σ. 130-148.

Ὅπως φαίνεται, τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βιβλίου (σ. 62-148) ἀφιερῶνται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς εἰς τὸν πατριαρχικὸν οἶκον εὐρισκομένης πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης. Λόγω δὲ τῶν ἰδιαιτέρων γνωρισμάτων τοῦ βιβλίου, ὡς ἐτέθησαν εἰς τὰ προηγούμενα, τὰ κεφάλαια ταῦτα συνιστοῦν εὐπρόσδεκτον συμβολὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ οἰκουμένικοῦ πατριαρχείου. Ὁ πυρὴν τῆς βιβλιοθήκης ταύτης. Αἱ πηγαι. Τὸ περιεχόμενον (σ. 68-9, 72-81, 83, 90-8, 102-6, 107-110, 115-6, 126, 138-142). Πρόσωπα, μὲ τὰ ὀνόματα καὶ τοὺς τίτλους αὐτῶν (σ. 65-6, 69, 73 ἐξ., 81, 84-7, 88, 94, 96, 99-102, 107, 129. Τόπος (σ. 67-8, 70-1, 84-6, 87, 102 ἐξ., 116, 119, 123, 130-2, 134-140). Λόγος περὶ τῶν ἀρχείων τοῦ πατρι-

αρχείου ΚΠόλεως (σ. 65, 84 ἐξ.). Σημειοῦνται οἱ διασωθέντες ἐκ τῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης μέχρι σήμερον κώδικες (σ. 128), καθὼς καὶ ἡ λειτουργία τῆς βιβλιοθήκης εἰς τὴν Νίκαιαν (σ. 131-2). Βιβλιοθήκη τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας (σ. 134-140).

Κεφάλαιον 4. Βιβλιοθήκαι Πατριαρχικῶν Σχολῶν, σ. 149-158. Ὁ συγγραφεὺς ἐκθέτει ὀλίγον εὐρύτερον τὸ θέμα τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, μὲ τὰ συναφῆ πρὸς αὐτὴν προβλήματα καὶ σημεία.

Αὐστηρῶς ἡ ἐργασία φθάνει μέχρι τῆς πτώσεως τῆς ΚΠόλεως (1453), ἀλλ' εἰς σημεία τινα δίδονται νύξεις καὶ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης μετὰ τὴν ἄλωσιν (σ. 144-8, 158), ὑποστηριζομένης τῆς γνώμης περὶ τῆς υπάρξεως μιᾶς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης κατὰ τὴν περίοδον ταύτην (σ. 158). Εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον συνήθως γίνεται λόγος, ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἐξῆς, περὶ τῆς υπάρξεως δύο πατριαρχικῶν βιβλιοθηκῶν, α') τῆς εἰς τὸν πατριαρχικὸν οἶκον, τελικὰ εἰς τὸ Φανάριον εὐρισκομένης, καὶ β') τῆς φιλοξενουμένης εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης, ἐνθα τὰ ἰδιαιτέρα πατριαρχικὰ δώματα καὶ ἡ θεολογικὴ σχολή. Ὑλικὸν καὶ βιβλιογραφίαν διὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνευρίσκει ὁ βουλούμενος καὶ εἰς τὰ ἔργα:

Κωνσταντινίδου, Χρυσοστόμου (Μύρων), Ἡ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βιβλιοθήκη τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Ἱερᾷ Πατριαρχικῇ καὶ Σταυροπηγιακῇ Μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος, Ὁρθοδοξία 19 (1944) 342-354.

Σταυρίδου, Βασιλείου Θ., Ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ Βιβλιοθήκαι καὶ Ἀρχεῖα, Ἀνάλεκτα ἀρ. 16 (1967) 37-48, ἀν., Ἀλεξάνδρεια, 1967.

—, Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἀθῆναι, 1967, σ. 111-9, 127-131.

—, Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, 3 τόμοι, Ἀθῆναι-Θεσσαλονίκη, 1968-1973.

—, Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, 1860 — Σήμερον, 2 τόμοι, τ. Α', Θεσσαλονίκη, 1977, (τ. Β', ἀνέκδοτος).

Ὁ γράφων ἐκφράζει τὴν εὐχὴν διὰ τὴν συγγραφὴν μιᾶς ὀλοκληρωμένης μελέτης, ἀναφερομένης εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ζωὴν τῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἀρχείου ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι σήμερον, ὡς καὶ τὰ συγχαρητήρια εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Α. Μανάφην διὰ τὴν ἀξιόλογόν του περὶ τὰς βυζαντινὰς βιβλιοθήκας προσφοράν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

Παντελεήμονος Κ. Καρανικόλα, Μητροπολίτου Κορίνθου, Κλεις Ὁρθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων, Ἀθῆναι 1979, σελ. κβ' + 381.

Ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐκδοτικοῦ Οἴκου «Ἀστὴρ» τῶν ἀδελφῶν Ἀλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου, ἐτέθη προσφάτως εἰς κυκλοφορίαν τὸ νέον περισπούδαστον ἔργον τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Παντελεήμονος Κ. Καρανικόλα: «Κλεις Ὁρθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων», ἔργον πολυσέλιδον ἐπὶ εἰδικῷ χάρτῳ. Τοῦτο, ἐν τῇ οὐσίᾳ, εἶναι «C o n c o r d a n c e» τῶν Ὁρθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων. Ἡδη, πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐν λόγῳ «Κλειδος», κατὰ τὸ ἔτος 1970, ὁ αὐτὸς Σεβασμιώτατος συγγραφεὺς, παρέδωκε τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου τὴν «Κλειδα τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὡς ἀνω Ἐκδοτικοῦ Οἴκου «Ἀστὴρ» ἐκτυπωθεῖσαν.

1. Πρὸ τῶν ἀνωτέρω δύο ἔργων ὁ Σεβασμιώτατος συνέταξε τὰ Εὐρετήρια-Κλειδας τῶν πρώτων πενήντονα τόμων τῆς, ὑπὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας

Εἰς ἕκαστον λήμμα τῆς «Κ λ ε ι δ ὸ ς» ὑπάρχει βραχυτάτη περίληψις τῆς Κανονικῆς Διατάξεως εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ δηλούμενον θέμα ἢ ζήτημα, γεγονός τὸ ὁποῖον καθιστᾷ ταύτην πλέον εὐχρηστον. Βεβαίως, πρὸς πληρεστέραν μελέτην καὶ καλυτέραν κατανόησιν τῶν Ὁρθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων, ὡς ἀποτελουσῶν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας Κανόνων εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν, ἀπαραίτητος τυγχάνει ἡ καταφυγὴ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ πλήρες κείμενον τῶν Ἱερῶν Κανόνων ἐξ ἑνὸς καὶ εἰς τὸ πλήρες κείμενον τῶν Κανονικῶν Διατάξεων ἐξ ἑτέρου.

Τὸ νέον τοῦτο ἔργον τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Π α ν τ ε λ ε ἡ μ ο ν ο ς Κ. Κ α ρ α ν ι κ ὸ λ α, παρουσιάζον τὴν ὕλην αὐτοῦ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν ὥστε νὰ εἶναι πρόσφορος εἰς ἐκάστην ζήτησιν, α) ἐξετάζει τὸ πῶς ἡ Ἐκκλησία ἐφήρμοσε τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας ἐν τῇ διαδρομῇ τῆς ἱστορίας αὐτῆς μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων, β) παρακολουθεῖ τὰς πράξεις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Διοικήσεως, ἰδίᾳ τῆς Μεγάλης, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ γ) δίδει ἀπάντησιν εἰς καθ' ἕκαστον ἐκκλησιαστικὸν καὶ κανονικὸν πρόβλημα ἐκ παρεμφερῶν κειμένων Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν Διαταγῶν καὶ Ἀποφάσεων, «*ἵνα μὲ γνώμονα καὶ παράδειγμα, τὴν ἐξαίρετον, μακροίωνα καὶ συνετὴν τακτικὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει, γίνονται τὰ πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν*» (Προλεγόμενα, σελ. 17').

Ὁ Σεβασμιώτατος συγγραφεὺς πρὸς δῆλωσιν τῶν θεμάτων, ὀρθῶς ποιῶν, πολλάκις, παραπέμπει καὶ εἰς λέξεις ἀφορώσας εἰς ἐπώνυμα, ἐνδυμασίας κ.τ.λ., οὕτως ὥστε ἡ «Κ λ ε ι ς» νὰ καθίσταται λεπτομερεστέρα. Ἐπίσης ὀρθότατα χρησιμοποιοῖ εἰς τὰς λέξεις ὀρισμένων λημμάτων καὶ «*Ἐπίθετα ὡς καὶ τὸν Πληθυντικὸν ἀριθμὸν*» (Προλεγόμενα, σελ. 1'), ὑπερκίων, ὡς ὁ ἴδιος σημειοῖ, «*εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς μὴ διαφύγις τυχόν θέματος τινος ὅπου τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον*» (αὐτόθι). Εἰς τινὰς μάλιστα περιπτώσεις ὁ Σεβασμιώτατος συγγραφεὺς, ἐξάγει τὸ περιεχόμενον τῶν Κανονικῶν Διατάξεων εἰς περισσοτέρας τῆς μιᾶς λέξεις (λήμματα) συνωνύμους καὶ παρεμφερεῖς, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἦτοι, τῆς μὴ διαφύγις, ἀπὸ τοῦ ἐνδιαφερομένου καὶ ἐρευνώμενου, οἰουδήποτε ἀναζητουμένου θέματος ἢ ζητήματος ἐκκλησιαστικο-κανονικοῦ χαρακτήρος, ἐμπεριεχομένου εἰς τὰς Κανονικὰς Ἐκκλησιαστικὰς Διατάξεις.

Διὰ τῆς «Κ λ ε ι δ ὸ ς Ὁ ρ θ ο δ ὸ ξ ὶ ω ν Κ α ν ο ν ι κ ῶ ν Δ ι α τ ᾶ ξ ε ω ν» τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Π α ν τ ε λ ε ἡ μ ο ν ο ς Κ. Κ α ρ α ν ι κ ὸ λ α, καθίστανται εἰς πάντας προσिताί, εἰς κάθε περιστάσιν, αἱ κατὰ τὸν ροῦν τῆς ζωῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐκκλησιαστικαὶ Κανονικαὶ Διατάξεις, καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται ἀμέσως καὶ ἀσφαλῶς νὰ πληροφοροῦνται τί ἀκριβῶς λέγουν αὐταὶ διὰ πᾶν θέμα ἐκκλησιαστικὸν ἢ ζήτημα κανονικόν. Ἡ «Κ λ ε ι ς τ ὶ ω ν Ὁ ρ θ ο δ ὸ ξ ὶ ω ν Κ α ν ο ν ι κ ῶ ν Δ ι α τ ᾶ ξ ε ω ν» δηλαδὴ γίνεταί ὁ μίτος διὰ τὴν ἀσφαλῆ εἰσόδον τοῦ ἐρευνητοῦ τόσον εἰς τὸ γράμμα ὅσον καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Κανονικῶν Διατάξεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καθισταμένων οὕτω τούτων εὐχρήστων καὶ ὠφελίμων διὰ τε τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τῆς Ἐκκλησίας σήμερον.

Τὸ ἐμπερισταταμένον καὶ ἐξαίρετον τοῦτο ἔργον, εἶναι ἀληθῶς «*πόνημα*», καθ' ὅσον τυγχάνει ἐργασία ὑπεύθυνος καὶ «*προὖν πολλῶν μόχθων καὶ θυσιῶν*» (Προλεγόμενα, σελ. 1α') τοῦ συντάκτου αὐτῆς Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Π α ν τ ε λ ε ἡ μ ο ν ο ς Κ. Κ α ρ α ν ι κ ὸ λ α, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν πρόθεσιν Αὐτοῦ «*νὰ εὐρετη-*

τῆς Ἑλλάδος» ἐκδιδομένης «Βιβλιοθήκης τῶν Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων», ὡς καὶ τὸ Γενικὸν Εὐρετήριο-Κλειδα τῆς, κατὰ τὸ ἔτος 1963 ὑπὸ τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου «Ἀστὴρ» κυκλοφορηθείσης τρίτης ἐκδόσεως, Φιλοκαλίας τῶν Ἱερῶν Νηπιτικῶν, Τόμος Ε', σελ. 115-367.

ριασθῆ ἢ Ἐκκλησιαστικὴ Κανονικὴ Πράξις καὶ Ἐνέργεια, ὡς ἐφαρμογὴ τῶν Ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας Κανόνων, εἰς τὴν καθημερινὴν Ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν» (Προλεγόμενα, σελ. θ'). Ὡς ἀπαύγασμα μάλιστα τοῦ ἱεροῦ ζήλου αὐτοῦ τηρήσεως καὶ γνώσεως ὑπὸ τοῦ πληρώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἦτοι Κλήρου καὶ Λαοῦ, τῶν Κανονικῶν Διατάξεων, ὡς ἐρμηνευουσῶν τοὺς Ἱεροὺς καὶ Θείους Κανόνας τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς κατ' Ἀνατολὰς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ ὡς καρπὸς φιλεργίας καὶ ἐπιπόνου ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας, τιμᾷ τὸν συντάκτην αὐτῆς Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Κορίνθου κ. Παντελεήμονα.

Πᾶς τις, εἰδικὸς ἢ μὴ, μελετητῆς τῆς «Κλειδὸς τῶν Ὁρθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων», μελετῶν καὶ χρησιμοποιοῦν ταύτην αἰσθάνεται ἀσφαλῶς, μετὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου συντάκτου αὐτῆς, τὸν ἴδιον «θανμασμόν πρὸς τὴν Διοικητικὴν δεξιότητα, τὴν ἡρεμον, συνειρήν, ἀλλὰ καὶ σταθερὰν ἀντιμετώπισιν τῶν πολυειδῶν θεμάτων καὶ προβλημάτων διὰ τῶν ἐκάστοτε Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν καὶ τῆς περὶ αὐτοὺς Ἐνδημούσης Συνόδου, ἢ ἐπιρροὴ τῶν ὁποίων εἰς ὠρισμένας ἐποχὰς ἐκάλυψε τὸν γεωγραφικὸν χῶρον ἀπὸ Ἀφρικῆς μέχρι Βορείου Ρωσίας καὶ ἀπὸ Λιθουανίας μέχρι τοῦ βάρους τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκτὸς τοῦ θαυμασμοῦ ἡμῶν, ἀποτίομεν διὰ τῶν ὀλιγίστων τούτων λέξεων ἡμῶν, τὸν φόρον τιμῆς πρὸς τὴν ἀμίμητον οἰακοστροφίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖου, δικαιοῦσαντος πλήρως τὸν τίτλον τῆς Οἰκουμενικότητος καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ, ὡς καρδίας τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐἶδομεν εἰς αὐτὸν τὴν συνέχειαν τῆς ἐξόχου διπλωματίας τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, βεβαπισμένης εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἐμπειρίαν καὶ ἐμπελοτισμένης ἀπὸ τὴν πείραν τῶν δυσκολιῶν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ. Ἀπόδειξις ὅτι, παρὰ τὸ γεγονός τῆς ἐπι μακρὸν διάστημα ζωῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπὸ δουλείαν ἀλλοθρήσκων, τοῦτο ἔλλαμψε καὶ ἐπέδρασεν...». (Προλεγόμενα, σελ. ιβ').

Ἡ ἔκδοσις τῆς παρούσης «Κλειδὸς τῶν Ὁρθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων», τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Παντελεήμονος Κ. Καρανικόλα, πιστεύομεν, ὅτι, ὡς συνέχεια καὶ δεύτερον, συμπληρωματικόν, σκέλος τῆς κατὰ τὸ 1970 ἐκδοθείσης «Κλειδὸς τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», καλύπτει πλήρως τὴν ὑπάρχουσαν ἔλλειψιν καὶ θὰ βοηθήσῃ ποικιλοτρόπως τοὺς Κληρικούς, ἰδίᾳ τοὺς Ἐπισκόπους εἰς τὴν καθ' ἡμέραν πρᾶξιν καὶ ζωὴν τῆς Ἐπισκοπικῆς αὐτῶν παροικίας καὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, τοὺς Θεολόγους εἰδικοὺς ἐρευνητὰς τοὺς περὶ τὸ Κανονικὸν καὶ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον ἐνασχολουμένους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς Νομικούς, ὡς καὶ πάντα ἐνδιαφερόμενον Χριστιανόν, εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ταχυτέραν ἐξεύρεσιν καὶ χρησιμοποίησιν τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου Καθολικῆς κατ' Ἀνατολὰς Ἐκκλησίας ἐξ ἑνὸς καὶ τῶν ἐκ τῆς Πράξεως καὶ ζωῆς καὶ Ἐνεργείας αὐτῆς προελθουσῶν Κανονικῶν Διατάξεων ἐξ ἑτέρου.

Ὁ συντάκτης τῆς «Κλειδὸς Ὁρθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων» Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων Κ. Καρανικόλας, πρέπει νὰ εἶναι βέβαιος, ὅτι ἐπέτυχε πλήρως τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωχθέντος σκοποῦ, ὅσον φυσικὰ προσεφερέτο οὗτος ἐκ τῶν ἤδη ὑφισταμένων ἐκδόσεων σειρῶν Κανονικῶν Κειμένων, ἦτοι Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων καὶ Σιγίλλων, Πράξεων, Λύσεων, Θεσπισμάτων κ.λπ.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Mario Girardi, «Semicità» e ortodossia nel dibattito antiariano di Basilio di Cesarea: la raffigurazione dell' eretico. Έκδ. Istituto di Letteratura Cristiana Antica — Università degli Studi-Bari (έν τῇ σειρά Vetere Christianorum). Bari 1978.

‘Ο σ. εἰς 24 μεγάλας σελίδας καὶ μὲ ἀξιοθαύμαστον ἀκριβείαν καὶ ἀριότητα συμπτύσσει τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἱ. πατρὸς Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, περὶ «ἀπλότητος» καὶ τῆς ἀρρήκτου συναφείας αὐτῆς πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν.

‘Ο σ. ἀπερώνει, πρωτίστως, ὀλίγας γραμμὰς διὰ τὴν δώση τὸν ὄρισμόν τῆς «ἀπλότητος» (σημαίνει, λέγει, τελειότης, ἀπουσία ὑπολογισμοῦ ἢ κακοτήτος ἢ ἀντιθέσεως μεταξὺ σκέπτεσθαι καὶ πράττειν, ἤτοι ἀκεραϊότης πίστεως καὶ ζωῆς), καὶ σημειώνει ὅτι ὁ Θεὸς πρῶτος εἶναι ἀπλοῦς καὶ ἀδιαιρετός κατὰ τὴν φύσιν καὶ, κατὰ συνέπειαν, καὶ αὐτὸς ὁ κατ’ εἰκόνα Θεοῦ πλασθεὶς ἄνθρωπος, πρὶν ἢ τὰ πάθη τῆς σαρκὸς καταστρέψουν ἐν αὐτῷ τὸ «θεοειδὲς καὶ ἀπλοῦν καὶ μονότροπον» καὶ διχάσουν τὸν κόσμον αὐτοῦ εἰς ἔσωτερικὸν καὶ ἔξωτερικόν.

Ἐν συνεχείᾳ, ὑπογραμμίζει τὴν διάκρισιν αὐτῆς τῆς «ἀπλότητος» ἀπὸ τὴν ταυτιζομένην πρὸς τὴν ἄγνοιαν τοῦ κακοῦ, ἐνεκα ἡλικίας ἢ ἐτέρων κοινωνικῶν παραγόντων.

Τὴν περὶ «ἀπλότητος» διδασκαλίαν τοῦ Μ. Βασιλείου εὕρισκει ὁ σ. κυρίως ἐν τοῖς ἀντιαιρετικαῖς συγγράμμασι τοῦ ἱ. πατρὸς κατὰ Ἄρειανῶν καὶ Ἐὐνομίου. Ὁ Μ. Βασίλειος θεωρεῖ τὴν «ἀπλότητα πίστεως» ὡς γνήσιον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ ὀρθοδόξου διδασκάλου (τοιοῦτοι εἶναι ὁ ἐπίσκοπος, ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος), ὅστις διακρίνεται τῶν αἰρετικῶν, ἀφ’ ἐνὸς μὲν, διὰ τὴν ἀπλὴν ἔκφρασιν τῶν ἀληθειῶν τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Παραδόσεως κατὰ τὴν ἀκριβῆ μετὰδοσιν τοῦ Depositum Fidei, καὶ, ἀφ’ ἑτέρου, διὰ τὴν συνέπειαν τοῦ βίου.

Ἡ ὅλη διαπραγμάτευσις τοῦ θέματος τίθεται ὑπὸ τοῦ σ. ἐπὶ τριῶν σημείων:

- α. Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ διδασκάλου πρὸς σεβασμόν τῆς Γραφικῆς «ἀπλότητος».
- β. Ὁ αἰρετικὸς παραποιεῖ τὴν ἀπλότητα τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Παραδόσεως.
- γ. Ὁ αἰρετικὸς ἀπορρίπτει τὴν «ἐκκλησιαστικὴν» κοινότητα (ὡς φύλακα τῆς ὀρθῆς πίστεως) καὶ παραφθείρει τὴν ἀπλὴν πίστιν.

Ἐν συμπεράσματι, θεωρεῖ τὴν τήρησιν τῆς «ἀπλῆς» πίστεως καθήκον, οὐχὶ μόνον τοῦ «διδασκάλου», ἀλλὰ «πάντων τῶν πιστῶν» («πάσης ἐκκλησίας», ἐν ἑννοίᾳ οὐχὶ ἀριθμητικῇ ἢ γεωγραφικῇ ἀλλὰ οἰκουμενικῇ) κατὰ παντὸς αἰρετικοῦ, διαστρεβλωτοῦ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Πρωτοπρ. ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΤΣΟΥΡΟΣ δ.Θ.